

Přírodovědecká fakulta UK v roce 1989–90

Poslední číslo Živy r. 2009 nestačilo obsáhleji reflektovat 20. výročí listopadové politické změny, která se významně odrazila na dalším směřování naší vědy a univerzitního školství. Proto nyní přinášíme svědectví prvního porevolučního děkana Přírodovědecké fakulty UK v Praze, profesora Vladimíra Kořínka.

Když mne redakce Živy požádala o vzpomínkový článek o problémech PŘF UK v Praze a polistopadových změnách, uvědomil jsem si, jak ošidná je naše paměť: Na posloupnost některých konkrétních událostí si již přesně nevzpomínám a jiné, často méně významné, mi v paměti utkvěly. Subjektivní vzpomínky na dobu před 20 lety je tedy třeba přijímat s jistou výhradou, pohled jiných pamětníků může vypadat jinak.

Novým děkanem fakulty jsem byl zvolen v prosinci 1989. Děkana tehdy „revolučně“ volila celá akademická obec fakulty – akademický senát ještě neexistoval a stále platil starý vysokoškolský zákon, tuším z r. 1980. Byla to zatím ta nejnápadnější změna, protože děkan byl do té doby jmenován přímo rektorem UK a fakultní veřejnost, kromě komunistických funkcionářů, se na výběru nijak nepodílela. O kandidaturu mne požádala nově formovaná organizace Občanského fóra (OF) a po jistém váhání jsem ji přijal. Od samého počátku totiž bylo jasné, že nejbližší období bude velmi obtížné a ne všichni budou souhlasit s nutností často drastických změn. Přírodovědecká fakulta navíc byla a doposud je organizačně složitým společenstvím několika příbuzných skupin oborů. Vznikla rozsáhlou reorganizací v r. 1959, při které se spojily Biologická fakulta, Fakulta geologicko-geografická a chemické obory, které do té doby patřily pod Fakultu matematicko-fyzikální. Skupiny oborů zůstaly zachovány i na nově utvořené fakultě v podobě tzv. sekcí. Jejich problémy a zájmy nemusely být vždy totožné. Bylo tedy předem jasné, že s uvolněním politických poměrů a snahou o vznik nezávislé akademické fakultní obce přijde na řadu i řešení některých minulých nespravedlností na všech úrovních: od skupin oborů přes katedry, pracovní skupiny až po jednotlivce.

Nové kolegium děkana a vědecká rada se rychle shodlo na nezbytných změnách. Bylo bezpodmínečně nutné provést řadu personálních změn. Všechny vedoucí správní funkce (administrativní správa děkanátu) byly dosud obsazeny členy komunistické strany. Totéž platilo i pro vedení sekcí a kateder. Na řadě kateder pracovali komunističtí funkcionáři, kteří v minulosti poškodili svým jednáním konkrétní kolegy, nebo měli podíl na chybných rozhodnutích poškozujících i celé obory. Jejich rozhodnutí byla často podložena zdánlivě objektivními důvody, mnohem častěji však šlo o mocenské pozice a osobní nevráživosti. Zatímco výměnu správních zaměstnanců umožňoval i tehdy platný zákoník práce, u vědeckých a pedagogických sil byla situace složitější. Po vydání nového zákona

o vysokých školách (v průběhu r. 1990) se nabízel několik možností řešení. Snažili jsme se, aby fakultu opustili lidé, kteří zde neměli co dělat ať už kvůli nízkým profesním kvalitám, nebo pro morální selhání v minulosti. Vhodným řešením se nám tedy zdálo vypsání konkurzu na všechna existující vědecko-pedagogická místa. I v rámci univerzity se naše rozhodnutí nesetkalo s jednoznačným souhlasem. Řešení zvolená jinými fakultami UK se nám však zdála ještě spornější. Naše rozhodnutí se stalo dokonce předmětem interpelace komunistické poslankyně parlamentu a fakulta musela podat velmi podrobný rozbor státní prokuraturě, kam zmíněná poslankyně poslala svou stížnost. Po provedeném konkurzním řízení odešlo z fakulty asi 40 zaměstnanců z celkového stavu asi 400 až 500. Mezi roky 1975–89 přitom činil počet členů komunistické strany kolem 20 %.

S odstupem uplynulých 20 let se stále domnívám, že zvolené řešení svůj účel splnilo. Nikdo nebyl nemístně pronásledován, někteří propuštění pracovníci získali nová místa na správních úřadech či v dalších odborných institucích. Jejich setrvání na fakultě by bylo zdrojem neustálých sporů a rekriminací a poškozovalo by tímovou práci v rámci kateder a pracovních skupin. Fakulta za ně mohla přijmout nové, mladší pracovníky a z bývalých členů komunistické strany zde zůstali většinou jen tzv. „kariérní komunisté“ – mladší asistenti, většinou odborně schopní a ctižádostiví, přijatí v druhé polovině 80. let s podmínkou členství v KSČ. Jejich pohnutky je možné dnes kritizovat, avšak z pohledu tehdy platných zákonů se niče nedopustili a jejich krátké členství jim většinou zatím neumožnilo zneužívat stranická privilegia.

Další oblastí nutných změn bylo vlastní studium. Všem nám bylo jasné, že dosavadní petrifikovaný systém přednášek, cvičení a zkoušek je třeba změnit: nabídnout větší možnost volby a rozhodnout, které přednášky ve studijním programu jsou nezbytné pro všechny studenty bez ohledu na jejich pozdější specializaci. Změny však probíhaly jen velmi pomalu a stabilizovaný kreditní systém se postupně vytvářel až během následující dekády. Je to pochopitelné: názory jednotlivých zájmových skupin se často významně lišily, do diskuzí vstupovali hojně studenti a sladění všech často i protichůdných zájmů bylo obtížné. Fakulta má dnes třístupňovou organizaci studia (bakalářský, magisterský a doktorský stupeň) srovnatelnou s většinou univerzit v EU. V rámci nejrůznějších evropských i mimoevropských programů mohou studenti využít na studijní pobyty a dlouhodobé stáže

a záleží jen na nich, jak tyto možnosti využijí. Přírodovědecká fakulta je typem výzkumné instituce, ale absolventi se uplatňují jak ve výzkumných ústavech, tak ve státní správě nebo soukromých organizacích. Pamětníkům, kteří studovali koncem 50. let 20. stol. s tehdejší rigidním studijním řádem, systémem umístěnek po absolvování fakulty, s povinnou, byť zkrácenou vojenskou službou a ideologicky zdůvodněným kádrováním, připadá současné studium téměř jako zázrak. Že to dnes studenti považují za samozřejmost, je součástí tohoto „zázraku“.

Oblast, kterou se vedení fakulty zabývalo nejméně, byly vědeckovýzkumné aktivity kateder. Je to pochopitelné, protože tato činnost je určována do jisté míry způsobem financování. Ten se počátkem 90. let příliš neměnil, fakulty byly zcela závislé na státní dotaci poskytované cestou Ministerstva školství – rektorát UK – fakulta. Peníze navíc bylo možné získat od rezortních ministerstev nebo i podniků. Grantový systém se teprve rodil. Vzpomínám si na celofakultní diskuzi s pozvaným tehdeším ministrem financí Václavem Klausem. Na dotaz, proč ministerstvo stále trvá na stropu tuším 5 000 Kč pro investice (především vědecké přístroje), uznal sice, že je to nepříliš rozumné, ale nepovažoval to za prioritní. Vědecká činnost tak zůstávala závislá na aktivitách jednotlivých kateder a na schopnosti některých vědeckých pracovníků získávat peníze z vnějších zdrojů.

Mám-li tedy shrnout naše tehdejší snažení, zdá se, že nejvíce času i energie zabraly tyto dvě skupiny problémů – především řešení personálních otázek a s tím spojená reorganizace a současně změny organizace studia včetně studijních programů. Nespornou výhodou tehdejší převratné doby byl pocit nejistoty nadřazených administrativních složek. Bylo možné cílevědomě omezovat rozbujelou fakultní administrativu a snižovat počty přebytečných zaměstnanců. Jak jsem mohl později pozorovat, tato výhoda trvala jen velmi krátce a dnešní vedení fakulty musí zápolit s nesrovnatelně větším počtem nařízených a povinných administrativních úkonů.

Při pohledu zpět nemohu litovat nezbytný čas a energii věnované řídicím aktivitám, které jsou tak odlišné od přednáškové a výzkumné činnosti. Byla to doba plná nadějí a optimismu, ještě se málo uplatňovaly individuální ambice, v diskuzích převládala snaha společně najít přijatelná řešení. Děkanská funkce měla i své druhy individuálních „odměn“, jako byla např. účast na slavnostním udělování čestných doktorátů takovým osobnostem, jako byl dirigent Rafael Kubelík nebo klavírista Rudolf Firkušný.

Za 20 uplynulých let udělala Přírodovědecká fakulta UK v Praze nesmírný skok. Nesrovnatelně lepší přístrojové vybavení, přestavba rozsáhlých laboratorních a přednáškových prostor, postupné odbourání návyků a strategií doby minulé a velkorysý rozvojový projekt dostavby kampusu pro experimentální i terénní obory. K dvacetiletému výročí jí tak mohu jen přát, aby těchto výhod využívala co nejlépe.